

2019-02-12

Skogsstyrelsen

Remiss: Skogsskötsel med nya möjligheter

Svenska Jägareförbundet, nedan kallat Förbundet, har tagit del av rubricerad remiss.

Allmänt

Förvaltningen av naturresurser ska enligt riksdagsbeslut utgå från ett ekosystemtjänstperspektiv senast 2018. Det innebär att förvaltningen måste bygga på förståelsen att olika ekosystemtjänster ofta begränsar varandra, med fokus på att finna accepterade avvägningar mellan olika intressen. Här är dialog ett av de viktigaste verktygen.

Skogsstyrelsen har under senare år arbetat intensivt med olika former av dialogprojekt för att finna avvägningar mellan olika ekosystemtjänster i skogen. Förbundet har deltagit i flera av dessa och anser att detta är ett mycket värdefullt arbetssätt. Samtidigt finns det dock en risk att viktiga aktörer inte representeras i dialogen, exempelvis på grund av bristande resurser. Här är intresseorganisationer inom sektorn ofta mer begränsade än aktörerna inom näringen, vilket kan ge en slagsida såväl i dialogen som i eventuella leveranser från dialogen i form av rapporter.

Förbundet bjöds in att delta i arbetet med den föreliggande remissen, men avböjde. Dels av resursskäl, dels då "Ökad skogsproduktion"/"Skogsskötsel med nya möjligheter" inte kändes som högst prioriterat för förbundets verksamhet. Med remissen som facit i hand kan vi fundera över det kloka i beslutet. Förbundet anser samtidigt inte att det är rimligt att vi ska tvingas vara med i alla processer för att säkerställa objektiviteten i vad som i detta fall planeras bli en av Skogsstyrelsens rapporter.

Förbundet anser att remissen alldeles för ensidigt diskuterar produktion av fiber utan att redovisa hur detta skulle begränsa leveransen av andra ekosystemtjänster, eller ens nämna det som en trolig konsekvens. Tyckanden och påståenden blandas med delar där enstaka referenser uppges, men ytterst sällan som en komplett bild av kunskapsläget från forskningen. Genomgående används enstaka referenser som förefaller valda för att ge författarna stöd för den bild de vill förmedla. Det gäller exempelvis älgstammens storlek och älgförvaltningens målpuppfyllnad, betydelsen av olika faktorer för betesskador på tall och begränsande faktorer för trädbildning av RASE. Extra problematiskt blir det när resultatet från en samverkansprocess hänvisar till en rapport från tidigare samverkansprojekt, som föreliggande remiss hänvisar till Kårén mfl 2018, som om det utgör ett objektiva, vedertaget kunskapsunderlag. Så är *inte* fallet för Förbundet, eller sektorn. Men möjligen för näringen.

Det framgår inte varför arbetsgruppen anser att kostnader för viltets skador på grödor, eller för viltolyckor, ska ingå i en rapport om Skogsskötsel med nya möjligheter? Det hade varit önskvärt att arbetsgruppen tog

ett helhetsgrepp på olika ekosystemtjänster och värderade dem mot varandra. Nu har man istället ensidigt listat värdet av en ökad produktion av fiber, samt försökt lista alla kostnader som kan ge stöd för önskemålet att öka skogsproduktionen. Alla former av värden som begränsas av produktion av fiber, eller alternativa värden av exempelvis vilt eller jakt, har man däremot bortsett helt ifrån.

Vidare föreslår författarna att Skogsstyrelsen ska ta över ansvaret för förvaltning av allt vilt som kan skada skog från Naturvårdsverket. Detta utan någon som helst konsekvensanalys eller ambition att ta hänsyn till någon enda parameter utöver mängden skogsskador.

Resultatet är en rapport som ger ett anmärkningsvärt subjektivt intryck. Den saknar vidare helt en tillfredsställande förankring i forskningen. Vi noterar även att flera i forskarpanelen påtalar klara brister i detta hänseende. Sammantaget anser Förbundet inte att rapporten ger en objektiv bild av några aspekter som involverar vilt, eller ens är nära att leva upp till Skogsstyrelsens devis "En skog till nytta för alla". Det gäller även användbarheten som beslutsunderlag i linje med Riksdagens beslut om förvaltning av naturresurser ur ett ekosystemtjänstperspektiv.

Förbundet anser att rapporten måste genomgå synnerligen omfattande förändringar för att kunna publiceras som en Skogsstyrelserapport, alternativt förses med ett omfattande förord där Skogsstyrelsen ger en objektiv bild av vad som tas upp i rapporten. I föreliggande skick utgör rapporten ett allvarligt hot mot hela förfarandet med dialogprocesser inom förvaltningen.

Detaljerade synpunkter

Betetryck & skador på tall

I Skandinavien är det framför allt älgens bete på tall som orsakat ekonomisk skada för skogsbruket (SOU 2009: 54), och därmed konflikter om älgstammens betetryck (ex. Sandström mfl 2013, Bjärstig mfl 2014, Lindkvist mfl 2014). "Älgexplosionen" under 1970-talet var en konsekvens av flera faktorer. Minskande skogsbete gav minskad konkurrens och möjliggjorde ett mer intensivt trakthyggesbruk, samtidigt som delar av avskjutningen flyttades över från älgkor till årskalvar. Minskad konkurrens från tamboskap, ökad fodertillgång och ökad andel reproduktiva hondjur bidrog gemensamt till en kraftig populationstillväxt, som inte kompensades genom ökad avskjutning förrän på tidigt 1980-tal.

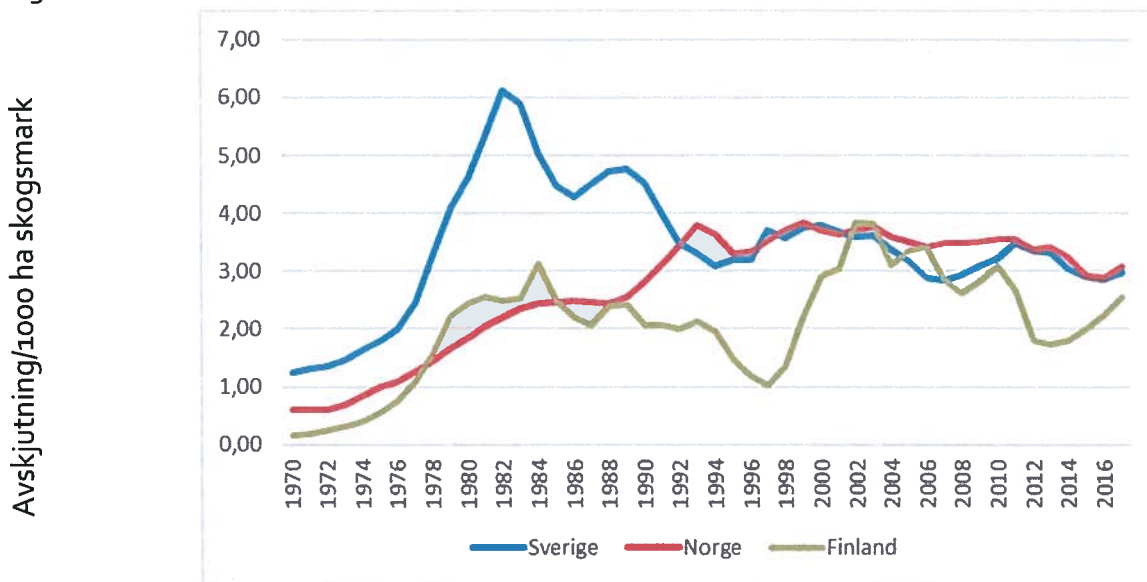
Betesskador på skog är dock inget nytt fenomen. Kostnader för älgskador på skog uppmärksammades redan på 1830-talet, då älgen var nära utrotning. Så länge det alls finns älgar kommer man lokalt att kunna finna skador. Domänverket uppskattade 1938 att älgskadorna på skogs- och jordbruksmark uppgick till i genomsnitt 1 300 kronor per älg, om man slog ut den totala kostnaden för skadorna på det totala antalet fällda älgar, vilket om man tog hänsyn till köttvärdet för de fällda älgarna innebar ett positivt nettovärde på 2 700 kronor per älg. Detta nettovärde varierade kraftigt mellan län. I Sydsverige förekom negativa nettovärden, medan älgstammen i norr var värd mer än kostnaderna. Beräkningarna tog dock bara hänsyn till de materiella värdena, medan dagens synsätt även tar hänsyn till rekreationsvärdet. Utifrån 1930-talets situation skulle det medfört ett positivt nettovärde även i södra Sverige (Mattsson 2016). I takt med att klövviltstammarna ökade under andra hälften av 1900-talet har man diskuterat hur olika intressen ska balanseras mot varandra (Danell & Bergström 2016). Rapporten utgår däremot enbart från att viltstammarna ska skjutas ned.

Svenska vetenskapliga studier visar att den viktigaste faktorn som bestämmer betestrycket (Månsson mfl 2007 a-c) och mängden skador (Bergqvist mfl 2014) på den ekonomiskt viktiga och relativt betesbegärliga tallen är mängden tillgängligt tallfoder. Ju mer foder, desto mindre skador. Detta mönster gällde på alla rumsliga skalor från provyta till hemområde (Månsson mfl 2007 a,b). Pågående analyser av förvaltningsdata från alla älgförvaltningsområden i Sverige visar samma sak (Pfeffer mfl, under bearbetning).

Remissen bortser dock helt från att forskningen på området som visar att sambandet mellan skador på tall och mängden tallfoder är starkare än sambandet mellan älgstammens storlek och skadefrekvensen. Rapporten bortser även helt ifrån betydelsen av de pågående projekt bygger på gemensamt ansvarstagande där markägare förnygrar med tall på tallmark och jägarna reglerar älgstammen. Denna typ av samarbeten är ett gott exempel på den typ av underifrånperspektiv som ofta leder till en fungerande förvaltning med låga konfliktnivåer och god måluppfyllnad. Ensidiga krav om anpassning och ovanifrånperspektiv ger däremot ofta motsatt effekt. Däremot ger rapporten ett gott exempel på hur skogsförvaltningen i sina beslutsstöd ensidigt förnygrat fel och därmed satt sig i en negativ spiral (fig 27, sidan 98).

Älgstammens storlek & älgförvaltningens måluppfyllnad

Genom utökad jakt har jägarna sänkt älgstammen till ungefär hälften, jämfört med tidigt 1980-tal. Under 00-talet började dock stammen åter tillväxa, vilket fick till följd att krav restes på en ny älgförvaltning. Sedan den nya älgförvaltningen infördes har älgstammens minskat år för år, och fyllnadsgraden i förvaltningsplanerna ligger runt 90 %. Däremot är skogsbruket långt ifrån Skogsstyrelsens mål om ett ståndortsanpassat skogsbruk, där målet är att förnygra till 100 % med tall på låga boniteter och 25 % tall på mellanboniteter. Trots att forskningen visar att mängden tall är viktigare än mängden älgar för skadebilden förbigår rapporten helt såväl dessa fakta som den låga måluppfyllnaden när det gäller ståndortsanpassat skogsbruk.

Figur 1. Sverige, Norge och Finland har ungefär motsvarande älgtätheter, baserat på avskjutningsdata, men Norges underifrånperspektiv har inneburit mycket mindre fluktuationer.

Rapporten hävdar felaktigt att den svenska älgstammen är klart starkast i världen. Detta (i sig felaktiga) påstående bygger på beräkningar av antal älgar per areal ungskog. Forskningen visar dock att upp till

hälften av älgens vinterfoder hämtas i andra skogstyper än ungskog (Bergqvist mfl. 2018), varför det är tveksamt att relatera antal älgar till arealen av enbart ungskog.

Ingen har tillförlitliga data på faktiska älgtätheter, utan man tvingas utgå från hur många älgar som fälls, korrigerat för skogsareal. Sådana jämförelser visar att Norge skjuter fler älgar än Sverige per 1000 hektar, och att Finland ligger tätt efter Sverige. Jämförelserna mellan Sverige, Norge och Finland kan även utnyttjas för att studera effekterna av ovanifrån- respektive underifrånperspektiv inom förvaltningen. Finland har haft ett starkt ovanifrånperspektiv, där man på departementsnivå fastställt maximala älgtätheter för landsdelar. Detta har givit upphov till våldsamma fluktuationer fram och tillbaka i älgstammen. I Sverige har vi länge styrt älgförvaltningen på länsnivå, vilket givit en del fluktuationer men inte lika extremt som i Finland. I Norge har älgförvaltningen länge utgått från kommunal nivå, med mycket små fluktuationer som följd.

Både Finland och Sverige har tagit lärdom av detta, och flyttat ned besluten till lägre nivåer. Detta ligger i linje med Naturvårdsverkets Viltstrategi, som uttrycker att de som berörs av vilt ska närvara när man sätter mål för förvaltningen, och beslut ska fattas så nära dem som berörs som möjligt (Naturvårdsverket 2015). Därmed sätts fokus på att viltförvaltningen så långt möjligt ska vara lokal eller regional. För denna ståndpunkt finns såväl omfattande vetenskapligt som praktiskt stöd. Nu förefaller dock företrädare för markägarintressen vilja flytta upp besluten igen, sannolikt i en missriktad iver att nå större måloppfyllnad och en mindre älgstam genom ökad styrning. Förbundet vill bestämt varna för en sådan utveckling, som riskerar rasera arbetet med att ta fram en fungerande lokal förvaltning om utgår från lokala förhållanden och skapar delaktighet och acceptans.

Betetryck och effekter på biologisk mångfald

Betande klövvilt påverkar sin omgivning på en rad sätt. Genom bete i fält, busk- och trädskikt påverkas samtidigt de betade växtindividerna, artsammansättningen och vegetationsstrukturen (ex. Hobbs 1996). Det ger i sin tur en inverkan på ljusförhållandena och luftfuktigheten, främst i mark- och fältskikten, vilket skapar en variation i livsmiljöer. Allt fler studier visar på positiva effekter av bete från vilt på biologisk mångfald, och att bete från hjortdjur kan modifiera effekterna av andra störningar som brand och stormfällning (Royo mfl 2010).

Experimentella (ex. Suominen mfl 2008, Persson mfl 2009, Lilleng mfl 2016) och korrelativa (ex. Melis mfl 2006, Melis mfl 2007, Hegland mfl 2013) studier från Skandinavien visar på positiva effekter av bete på biologisk mångfald vid medelhöga populationstätheter av klövvilt. Först vid nivåer motsvarande 30-50 älgar/1000 ha (ex. Suominen mfl 2008, Persson mfl 2009, Myking mfl 2013) eller mer än 40 kronvilt/1000 ha (Hegland mfl 2013) ser man sammantaget negativa effekter. Det är avsevärt mer än normala tätheter i svenska klövviltstammar, även om man lokalt kan komma upp i sådana tätheter under kortare perioder i vissa områden. Mönstren ser dock inte nödvändigtvis likadana ut för alla artgrupper, eller ålderskategorier av växtindivider (Hegland mfl 2013). Andra studier visar att älgens foderväxter klarar av att långsiktigt betas av en stam på 5-10 älgar/1000 ha utan att fodermängden minskar (Persson mfl 2005). Det motsvarar idag typiska svenska älgtätheter.

Sammansättningen av Sveriges klövviltsamhällen förändras idag, i takt med att de inhemska arterna vildsvin och kronvilt återtar sin forna utbredning samt sprider sig längre norrut. Samtidigt sprider sig de införda arterna dovvilt och mufflonfår (Gentsch 2017, Viltövervakningen 2017). Mer varierade klövviltsamhällen ger ett mer varierat betetryck när det gäller vilka arter som betas och vilka växtdelar som

utnyttjas (ex. Hofmann 1989), vilket kan ge positiva effekter på den biologiska mångfalden. Under svenska förhållanden kommer exempelvis kron- men framför allt dovviltets spridning att göra att betestrycket på gräs ökar, jämfört med om samma biomassa konsumerats av rådjur och älg. Mer varierade hjortviltssamhällen kan därmed komma att mer efterlikna forna tiders skogsbete av kor, hästar, får och getter.

Sammantaget ger den vetenskapliga litteraturen gällande effekter av klövviltets bete, tramp, bök, spillning och urin stöd för den så kallade "intermediate disturbance hypothesis" (ex. Melis mfl 2007, Hegland mfl 2013), som säger att artrikedomen i ett ekosystem är störst vid intermediära störningar (Grime 1973, Connell 1978, Svensson mfl 2012). Ett medelhårt betestryck ger en större variation i vegetationsstrukturen, och skapar en mosaik av olika livsmiljöer. Ett medelhårt betestryck ger därmed en större variation i livsmiljöer på olika rumsliga skalor än hårt, respektive svagt, bete. På den minsta rumsliga skalan kommer enstaka bett här och där att ge en större variation i vegetationsstrukturen, än om vegetationen betats ned jämnt eller fått växa utan att betas. Det ger en finskalig mosaik av variationer i ljusförhållanden och fuktighet. På en större geografisk skala kommer viltet att beta hårdare i vissa områden än i andra vid medelhöga populationstätheter, beroende på att viltet tillbringar mer eller mindre tid där av olika anledningar. Det ger en mer storskalig mosaik av hårt, medelhårt och svagt betade marker. Det gör att även arter som gynnas av hårt, respektive svagt, bete kan finna lämpliga livsmiljöer (ex Suzuki mfl 2013). Betestrycket beror av både fodermängden och antalet betande djur; finns det litet foder per antalet betande djur kommer betestrycket att bli hårt, med minskande variation i vegetationsstruktur till följd. Variationen förstärks av tramp, bök, spillning och urin (ex. Jensen mfl 2011). Dessa mönster motsvaras av effekter av bete och tramp från tamboskap (ex. Milsom mfl 2000, Söderström mfl 2001, Widemo 2006) och semidomesticerad ren (Linkowski & Lennartsson 2006). Man kan även föra motsvarande resonemang för medelhårda predationstryck, som varierar i tid och rum, och förekomst av kadaver.

Det finns ett generellt mönster där biologisk mångfald är högre i mer varierade landskap (ex. Cousins mfl 2015, Hahn mfl 2017), vilket gör att det exempelvis är fördelaktigt ur ett mångfaldsperspektiv att viltet betar hårdare i vissa områden och mindre i andra. Ur ett skadeperspektiv är det dock normalt inte önskvärt, speciellt där markinnehaven är små så att vissa markägare drabbas av stora procentuella skador medan andra knappast drabbas alls.

Det är slående hur remissen ensidigt och felaktigt lyfter fram klövviltets bete som ett hot mot biologisk mångfald

Viltets bete och rekrytering av rönn, asp, sälg och ek

Klövviltstammarna i Skandinavien förvaltas idag i genomsnitt på en nivå där de följaktligen inte medför negativa effekter på den biologiska mångfalden totalt sett, även om vissa artgrupper kan missgynnas lokalt.

Ofta betonas svårigheterna att få betesbegärliga lövträd som rönn, asp, sälg, och ek, "RASE", att rekrytera som trädbildande individer (ex. Ericsson mfl 2001, Götmark mfl 2005, Persson mfl 2009). Rönn och sälg är typiska pionjärträd, med effektiv etablering i störda miljöer, snabb tillväxt i ung ålder, jämförelsevis låg höjd som fullt utvecklat träd och relativt kort livslängd (Myking mfl 2013). Den begränsade höjden är ett problem för trädbildning i täta, jämnåriga produktionsskogar, då både rönnen och sälgen är ljuskrävande. De kräver därmed frihuggning eller luckiga bestånd för att bli trädbildande. Hårt bete av klövvilt på rönn och sälg kan försena tillväxten och utvecklingen kraftigt (Myking mfl 2013, Edenius & Ericsson 2015). Andra studier visar

dock att rönn fortsätter att rekrytera in i medelålders och mogna bestånd, utom i rena granbestånd där ljusförhållandena är för dåliga (Ånöstam 2015).

Ericsson m fl (2001) fann att älgen visar större preferenser för asp i bestånd där aspen är mer ovanlig, vilket gör att den överutnyttjas där jämfört med i bestånd med större inslag av asp. Samtidigt har andra växtätare, som sorkar och harar, ofta större inverkan än älg på rekryteringen av lövträd, utom vid mycket höga tätheter av älg (den Herder m. fl. 2009). I den finska nationalparken Koli har man undersökt om älgbete hotar rekryteringen av asp (Härkönen mfl 2008). Forskarna drog slutsatsen att aspens stora tålighet mot bete gör att en tillräckligt stor andel aspar kan förväntas rekrytera på en nivå som bibehåller fördelningen av asp i landskapet. Värt att notera är att detta rör sig om en nationalpark, där man inte bedriver skogsbruk. Skogsbruket är den huvudsakliga begränsande faktorn för aspen (ex. Edenius mfl 2011).

Eken är precis som rönn och sälg både betesbegärlig och känslig för konkurrens från andra träd. Samtidigt som trädbildande individer är viktiga bärare av biologisk mångfald kan en ek producera flera hundra kilo ekollon under ollonår, vilket är en viktig foderresurs exempelvis för vildsvin, dovvilt, nötskrikor och ekorrar. Eken är samtidigt viktig för estetiska värden i landskapet. Svenska studier visar att föryngring av ek kan vara svår vid höga betestryck, men kan förenklas genom fysiskt skydd av annan vedartad växtlighet (Jensen mfl 2012), eller uthägnader (Leonardsson mfl 2015). Röjning för att minska konkurrens från mer snabbväxande arter ökar också rekryteringen. Ek har dock visats klara att regenerera och växa ur betningsbar i höjd i sydsvenska produktionslandskap med normala klövvilttätheter (Götmark & Kiffer 2014)

Trots höga klövviltstammar under de senaste decennierna visar Riksskogstaxeringen att volymen asp fördubblades i de svenska skogarna under perioden 1953-2007 (Edenius mfl 2011) och att ökningen fortsätter (Kempe & Dahlqvist 2016). Volymen ek är dock relativt oförändrad. Tidsserierna för volymdata från rönn och sälg är för korta för att säga något säkert om långsiktiga trender, men de har inte minskat under de två senaste femårsperioderna. På motsvarande vis är rekryteringen av sälg och rönn i Norge stabil eller ökande (Landsskogstaxeringen 2017), och klövviltstammarnas täthet motsvarar ungefär de svenska. Data från Skogsstyrelsens Älgbetesinventeringar visar att förekomsten av RASE är högst i södra Sverige, där såväl stammarna av hjortvilt som betesskadorna på tall är störst.

Generellt har situationen för lövträd förbättrats och volymerna ökat sedan den nya Skogsvårdslagen kom 1993 (Andersson mfl 2011); dagens skogsbestånd är dock till stora delar fortfarande påverkat av tidigare röjningsinstruktioner och andra metoder för att bekämpa lövträd. Det är därmed svårt att dra kvantitativa slutsatser om hur dagens betestryck och dagens skogsskötsel begränsar trädbildning av rönn, asp, sälg och ek.

Genom att betestrycket varierar i tid och rum, och genom riktade åtgärder, kan även de mer beteskänsliga arterna bevaras i livskraftiga bestånd. Samtidigt kan ökat jakttryck troligen behövas i områden där stammarna av dov- och kronvilt vuxit sig ovanligt starka. Det saknas dock än så länge forskning från Sverige som visar på negativa effekter.

För att säkerställa trädbildning av RASE i produktionsbestånd krävs i första hand anpassad skogsskötsel, där RASE gynnas genom frihuggning. Även detta förbigås helt i remissen, där RASE istället ensidigt används som slagträ i debatten om älgstammens storlek. Majoriteten av förslagen i rapporten kommer utan tvekan påverka förekomsten av RASE negativt, till exempel dikning, kloner och användningen av exotiska trädslag har en direkt negativa påverkan på de arter som man säger sig vilja främja med ökad avskjutning. Ett stort, och ökande, problem för många arter är att skogen blir mörkare som en konsekvens av

trädslagsval och högre stående volym. Detta innebär att målsättningarna avseende klimat och miljö har en direkt intressekonflikt helt frikopplat från viltbete, vilket inte alls nämns i rapporten.

Samverkan

I rapporten visas på en lång rad problem och man visar på möjliga lösningar för att komma till rätta med de problem man listar. Det saknas dock en seriös genomgång och diskussion om varför de mål man har satt inte nås. Några egentliga skäl till varför man föreslår de förändringar man gör finns inte och inte någon analys hur dessa förslag faktiskt ska lösa de problem man pekar på. Inte nog med att förslagen bygger på en ensidig problembild, de grundas inte heller i några egentliga resonemang om vad som egentligen är orsaken till de problem man ser.

Jakträtten är kopplad till markägandet, något som är grundläggande för den svenska viltförvaltningen och en långsiktig och förutsägbar förvaltning av resursen vilt. Förbundet tolkar rapporten som att denna princip ifrågasätts av Skogsstyrelsen. Förbundets uppfattning är att effektivare jakt och nya lösningar mycket troligt kan tas fram men att detta måste ske via dialog och delaktighet mellan lokala jägare och markägare för att bli framgångsrikt. En markägare som uppfyller lagens krav måste behålla rådigheten över sin mark.

Förbundet uppfattar delar av rapporten som att författarna inte till fullo förstår dagens förvaltningssystem. Något som självklart är allvarligt då man för fram åsikter om förändringar av detsamma. Man lyfter fram att man bör skapa en "viltköttbaserad charkindustri på landsorten". Idag finns inga hinder för småskalig försäljning av älg, hjort och rådjur på det sätt som det finns för vildsvin. Möjligheten till en viltköttbaserad charkindustri är fullt möjlig och förekommer redan idag, uppenbarligen har detta inte resulterat i det resultat man har önskat sig men det framgår inte i rapporten vilka hinder som måste undanröjas i dagens regelverk för att nå de mål man önskar.

I grundrapporten behandlas inte detaljerade förslag i någon högre utsträckning. Dock hänvisas ofta till en samrådsrapport (Kårén mfl 2018) som till del finns med som bilaga i remissen. Förbundets tolkning är därför att Skogsstyrelsen ställer sig bakom de skarpa förslag som redovisas på sidan 187-188 i remissen. Även dessa punkter tyder på en begränsad insikt i dagens förvaltningssystem och möjligheterna att få genomslag för önskade mål i förvaltningen. Bland annat omnämns en omstrukturering av dagens älgskötselområden (ÄSO). Dessa är idag en frivillig sammanslutning av jakträttshavare som vill samordna sin jakt över större ytor. Då dagens förvaltning infördes sänktes kraven på att få registrera ett ÄSO och idag är kravet endast en långsiktig årlig avskjutning av 10 vuxna älgar. Om förslagen genomförs i enlighet med vad som framgår av rapporten kommer incitamentet för jaktlagen inom ett ÄSO att aktivera sig i förvaltningen helt att försvinna. En tilldelning från ÄFG istället för en egen plan skapar ingen förståelse för avskjutningsmål och planer. Om dessutom ÄFG ska få möjlighet att besluta om avlysningsjakt inom de ÄSO som ingår i deras förvaltningsområde innebär det ett ingrepp på den jakträtt som idag är kopplad mot markägandet. Man riskerar då att ÄSO kommer att upplösas och ombildas till licensområden för att undvika detta och möjligheten till dialog och delaktighet i enlighet med intentionerna i dagens förvaltningssystem försvinner. En stor del av de jaktliga inventeringarna som idag hålls samman och genomförs på ÄSO-nivå riskerar att utebli, vilket skulle försvåra förvaltningen kvalitativt och kvantitativt.

I samma uppräknings av förslag återfinns bland annat "fri kalvjakt". Denna modell prövades på ett flertal håll innan den nya förvaltningen infördes 2012. Erfarenheterna från detta är att avskjutningen av årskalv

minskade i dessa områden då en avsaknad av tilldelning tolkades som att kalvjakten var av mindre betydelse. Man bör självklart ta till sig av faktisk kunskap då man lägger förslag som på ett genomgripande sätt kan påverka dagens förvaltningsmodell.

Två andra förslag i samma uppräkningslista är dels samma fällavgift i hela landet, dels en fällavgift som anpassas till skadeläget. Två förslag som helt uppenbart pekar åt två olika håll.

Sammantaget visar detta på att den samrådsrapport man hänvisar till inte på allvar kan användas som underlag till en seriös förändring av dagens förvaltningssystem.

Jaktens & viltets ekonomiska värde

Jaktens totala värde består både av värdet på viltprodukterna och av rekreationsvärdet (Mattsson 2016), varav det senare inte återspeglas i marknadspriser (t ex Boman mfl 2011, Mattsson 2016). I Sverige har man undersökt jaktens omfattning och värde i tre nationella studier. Den första gjordes jaktåret 1986/1987 och den andra 2005/2006 (t ex Mattsson 1990, Boman mfl 2011, Boman & Mattsson 2012). Undersökningen upprepades 2017 (Mattsson mfl under bearbetning, Widemo mfl under bearbetning). Jaktens totalvärde inbegriper både direkta och indirekta komponenter (köttvärdet resp. rekreationsvärdet). På nationell nivå var det totala jaktvärdet för alla viltarter 2,8 miljarder 1986/1987, 3,6 miljarder kronor 2005/2006 (Mattsson 1990, Boman mfl 2008, Boman & Mattsson 2012) samt 4,5 miljarder 2017 (samtliga värden omräknade till 2017 års penningvärde). Rekreationsvärdet utgjorde ungefär två tredjedelar av det totala jaktvärdet vid alla tre undersökningstillfällena.

Jakten på klövvilt och framför allt älg har störst betydelse för de svenska jägarna (Mattsson mfl 2008, Mattsson mfl under bearbetning). Värdet av den svenska älgjakten för jägarna uppgick till ungefär hälften av det totala jaktvärdet 2017.

Utöver de ekonomiska värdena för jägarna finns självfallet en mängd andra värden i form av rekreationsvärden för allmänheten, ökade möjligheter till inkomster till jaktturism, positiva effekter på den biologiska mångfalden osv. Alla dessa aspekter måste självklart inkluderas för att kunna göra en helhetsvärdering av ekosystemtjänsterna från vilt och deras värde, jämfört med exempelvis värdet av ekosystemtjänster från skogsbruk.

Sammanfattning

Sammantaget ger rapporten en bild som enligt tillgänglig fakta inte är korrekt, till exempel att Sverige idag har historiskt och internationellt sett stora klövviltsstammar. Slutsatserna och förslagen i rapporten blir därmed baserade på felaktiga grunder och den absoluta majoriteten av förslagen som rapporten ger, skulle enligt all beprövad erfarenhet ge direkt motsatt effekt än den rapporten önskar. Mot bakgrund av detta är det otänkbart att Skogsstyrelsen skulle ges någon form av utökat ansvar för viltförvaltningen i landet.

Den svenska älgstammen har årligen minskat sedan den nya älgförvaltningen infördes 2012. Att då föreslå tidsatta ultimatum för när modellen måste ses över och göras om riskerar att bryta en positiv trend. Att ifrågasätta ett system som verkar i rätt riktning på osaklig grund, är direkt kontraproduktivt.

All internationell och historisk erfarenhet av naturresursförvaltning visar att måluppfyllnaden ökar med ökad lokal delaktighet, flera av förslagen i rapporten pekar dock åt motsatt håll. Förbundet anser att fakta, dialog, lokal delaktighet mellan markägare och jägare är avgörande faktorer för en långsiktigt framgångsrik förvaltning. Förbundet har den största respekt och förståelse för att klövviltet åsamkar kännbara betesskador lokalt. Detta ställer enligt förbundets mening krav på lokal samförvaltning och tillit mellan markägare och jägare. Därför har förbundet ingått en överenskommelse med markägarna ("Handslaget"). Detta synsätt borde genomsyra föreliggande rapport om målet är en bättre förvaltning.

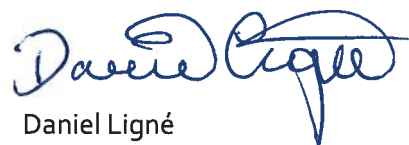
Jakträtten är kopplad till markägandet, något som är grundläggande för den svenska viltförvaltningen och en långsiktig och förutsägbar förvaltning av resursen vilt. Förbundet tolkar rapporten som att denna princip ifrågasätts av Skogsstyrelsen.

Förbundet välkomnar en nystart i arbetet där parterna och intressenterna i ett första steg skapar en gemensam bild av faktaläget, för att därefter gemensamt arbeta fram konkreta och långsiktigt hållbara lösningar. Vi förutsätter då att vi bl.a. tar utgångspunkt från ett ekosystemtjänstperspektiv.

Svenska Jägareförbundet

Bo Sköld
Generalsekreterare

Daniel Ligné
Riksjaktvårdskonsulent

Referenser sida 10-12.

Referenser

- Andersson E, Kempe G, Larsson A, Siira U (2011). Uppföljning av biologisk mångfald med data från Riksskogstaxeringen. https://www.artdatabanken.se/globalassets/ew/subw/artd/1-om-arter-och-natur/fakta-om-naturtyper/skog/uppfoljnmangfald_ris_delrap111118.pdf
- Bergqvist G, Bergström R, Wallgren M (2014). Recent browsing damage by moose on Scots pine, birch and aspen in young commercial forests – effects of forage availability, moose population density and site productivity. *Silva Fennica* vol. 48 no. 1 article id 1077. DOI <http://dx.doi.org/10.14214/sf.1077>
- Bergqvist G, Wallgren M, Jernelid H, Bergström R (2018). Forage availability and moose winter browsing in forest landscapes. *Forest Ecology and Management* 419-420: 170-178. DOI <https://doi.org/10.1016/j.foreco.2018.03.049>
- Bjärstig T, Sandström C, Lindqvist S, Kvastegård E (2014). Partnerships implementing ecosystem-based moose management in Sweden. *International Journal of Biodiversity Science, Ecosystem Services & Management* 10, 228-239. DOI [10.1080/21513732.2014.936508](https://doi.org/10.1080/21513732.2014.936508).
- Boman M, Mattsson L, Ericsson G, Kriström B (2011). Moose hunting values in Sweden now and two decades ago: the Swedish hunter revisited. *Environmental and Resource Economics* 50, 4: 515-530.
- Boman M, Mattsson L (2012). The hunting value of game in Sweden: Have changes occurred over recent decades? *Scandinavian Journal of Forest Research* 27, 669-674. ISSN 0282-7581.
- Boman M, Mattsson L, Ericsson G, Kriström B (2011). Moose hunting values in Sweden now and two decades ago: The Swedish hunters revisited. *Environmental and Resource Economics* 50, 515-530. DOI [10.1007/s10640-011-9480-z](https://doi.org/10.1007/s10640-011-9480-z).
- Connell JH (1978). Diversity in tropical rain forests and coral reefs: high diversity of trees and coral is maintained only in a non-equilibrium state. *Science* 199, 1302-1310. DOI [10.1126/science.1227170](https://doi.org/10.1126/science.1227170)
- Cousins SAO, Auffret AG, Lindgren J, Tränk L (2015). Regional-scale land-cover change during the 20th century and its consequences for biodiversity. *Ambio* 44 (Suppl. 1), S17-S27. DOI [10.1007/s13280-014-0585-9](https://doi.org/10.1007/s13280-014-0585-9).
- Danell K, Bergström R (2016). Kollektivering och kunskapsbaserad viltförvaltning, 1938-1967. Ur: *Jaktens historia i Sverige*. Vilt – människa – samhälle – kultur. Red. Danell K, Bergström R, Mattsson L, Sörlin S. Stockholm, Liber. ISBN 978-91-47-11294-4.
- Edenius L, Ericsson G (2015). Effects of ungulate browsing on recruitment of aspen and rowan: a demographic approach. *Scandinavian Journal of Forest Research* 30, 283-288. DOI: [10.1080/02827581.2014.999823](https://doi.org/10.1080/02827581.2014.999823).
- Edenius L, Ericsson G, Kempe G, Bergström R, Danell K (2011). The effects of changing land use and browsing on aspen abundance and regeneration: a 50-year perspective from Sweden. *Journal of Applied Ecology* 48 301-309.
- Ericsson G, Edenius L, Sundström D (2001). Factors affecting browsing by moose (*Alces alces* L.) on aspen (*Populus tremula* L.) in a managed boreal landscape. *Ecoscience* 8, 344-349. DOI [10.1080/11956860.2001.11682662](https://doi.org/10.1080/11956860.2001.11682662).
- Gentsch R. 2017. Socio-ecological predictors of moose body condition across a latitudinal gradient in Sweden. Examensarbete, Filosofie magisternivå. SLU, Institutionen för vilt, fisk och miljö. Elektronisk resurs: <https://stud.epsilon.slu.se/13054/>
- Grime JP (1973). Competitive exclusion in herbaceous vegetation. *Nature* 242, 344-347. DOI [10.1038/242344a0](https://doi.org/10.1038/242344a0)
- Götmark F, Berglund Å, Wiklander K (2005). Browsing damage on broadleaved trees in semi-natural temperate forest in Sweden, with a focus on oak regeneration. *Scandinavian Journal of Forest Research* 20, 223-234. DOI [10.1080/02827580510008383](https://doi.org/10.1080/02827580510008383).
- Götmark F, Kiffer C (2014) Regeneration of oaks (*Quercus robur*/*Q. petraea*) and three other tree species during long-term succession after catastrophic disturbance (windthrow). *Plant Ecology* 215, 1067-1080.
- Hahn T, Heinrup M, Lindborg R (2017). Landscape heterogeneity correlates with recreational values: a case study from Swedish agricultural landscapes and implications for policy, *Landscape Research*, DOI: [10.1080/01426397.2017.1335862](https://doi.org/10.1080/01426397.2017.1335862)
- Hegland SJ, Lilleeng MS, Moe SR (2013). Old-growth forest floor richness increases with red deer herbivory intensity. *Forest Ecology and Management* 310, 267-274.
- Härkönen S, Eerikäinen K, Lähteenmäki R, Heikkilä R (2008). Does moose browsing threaten European aspen regeneration in Koli national park, Finland? *Alces* (44): 31-40.
- den Herder M, Kouki J, Ruusila V (2009). The effects of timber harvest, forest fire, and herbivores on regeneration of deciduous trees in boreal pine-dominated forests. *Canadian Journal of Forest Research* 39, 712-722.
- Hobbs NT (1996). Modification of ecosystems by ungulates. *Journal of Wildlife Management* 60, 695-713. DOI [10.2307/3801972](https://doi.org/10.2307/3801972)

- Hofmann RR (1989). Evolutionary steps of ecophysiological adaptation and diversification of ruminants: a comparative view of their digestive system. *Oecologia* 78, 443. DOI 10.1007/BF00378733.
- Jensen NR, Webster CR, Witt JC, JBG Grant (2011). Ungulate winter habitat selection as a driver of herbaceous-layer heterogeneity in northern temperate forests. *Ecosphere* 2(6), 1-16.
- Jensen A M, Götmark F, Löf M (2012). Shrubs protect oak seedlings against ungulate browsing in temperate broadleaved forests of conservation interest: A field experiment. *Forest Ecology and Management* 266: 187-193. DOI <https://doi.org/10.1016/j.foreco.2011.11.022>
- Kempe G, Dahlqvist J (2016). Uppföljning av miljötillståndet i skogslandskapet baserat på Riksskogstaxeringen. Länsstyrelsen i Norrbotten. Diarienummer: 502-421-2015
- Kårén O, Eriksson U, Jansson B, Petersson M, Pettersson A, Bergquist J, Marntell A (2018). Åtgärder för att minska skador på skog. Skogsstyrelsen Rapport 2018/4.
- Landsskogstaxeringen (2017). Elektronisk resurs: http://www.skogoglandskap.no/temaer/statistikk_fra_landsskogstaxeringen/subject_view
- Leonardsson J, Löf M, Götmark F (2015). Enclosures can favour natural regeneration of oak after conservation-oriented thinning in mixed forests in Sweden: a 10-year study. *Forest Ecology and Management* 354: 1-9.
- Lilleeng MS, Hegland SJ, Rydgren K, Moe SR (2016). Red deer mediate spatial and temporal plant heterogeneity in boreal forests. *Ecological Research* 31: 777-784.
- Lindqvist S, Sandström C, Bjärstig T, Kvastegård E (2014). The changing role of hunting – from subsistence to ecosystem stewardship. *Alces* 50, 35-51.
- Linkowski WI, Lennartsson T (2006). Renbete och biologisk mångfald – kunskapsammanställning. Luleå: Länsstyrelsen i Norrbottens län, Rapport 18/2006.
- Mattsson L (1990). Hunting in Sweden: Extent, economic values and structural problems. *Scandinavian Journal of Forest Research* 5 (1-4), 563-573. ISSN 0282-7581.
- Mattsson L (2016). Viltets och jaktens ekonomi. Ur: Jaktens historia i Sverige. Vilt – människa – samhälle – kultur. Red. Danell K, Bergström R, Mattsson L, Sörlin S. Stockholm, Liber. ISBN 978-91-47-11294-4.
- Mattsson L, Boman M, Ericsson G (2008). *Jakten i Sverige– Ekonomiska värden och attityder jaktåret 2005/06*. Adaptiv förvaltning av vilt och fisk, Rapport nr: 1. ISSN 1654-8310.
- Melis C, Buset A, Aarrestad PA, Hanssen O, Meisingset EL, Andersen R, Moksnes A, Røskaft E (2006). Impact of red deer *Cervus elaphus* grazing on bilberry *Vaccinium myrtillus* and composition of ground beetle (*Coleoptera*, *Carabidae*) assemblage. *Biodiversity and Conservation* 15, 2049-2059. DOI
- Melis C, Sundby M, Andersen R, Moksnes A, Petersen B, Røskaft E (2007). The role of moose *Alces alces* L. in boreal forest – the effect on ground beetles (*Coleoptera*, *Carabidae*) abundance and diversity. *Biodiversity and Conservation* 16, 1321-1335.
- Milson TP, Langton SD, Parkin WK, Peel S, Bishop JD, Hart JD, Moore NP (2000). Habitat models of bird species' distribution: an aid to the management of coastal grazing marshes. *Journal of Applied Ecology* 37, 706-727. DOI
- Myking T, Solberg EJ, Austrheim G, Speed JDM, Bøhler F, Astrup R, Eriksen R (2013). Browsing of willow (*Salix caprea* L.) and rowan (*Sorbus aucuparia* L.) in the context of life history strategies: a literature review. *European Journal of Forest Research* 132, 399-409. DOI
- Månsson J, Andrén H, Bergström R, Kjellander P, Pehrson Å, Kalén C (2007a). Älgbete i tid och rum— vad styr älgarna och betetrycket i ungskog? FaktaSkog 2007: 7, Sveriges lantbruksuniversitet. Elektronisk resurs: https://www.slu.se/globalassets/ew/ew-centrala/forsk/popvet-dok/faktaskog/faktaskog07/faktaskog_7_2007.pdf
- Månsson J, Kalén C, Kjellander P, Andrén H, Smith H (2007b). Quantitative estimates of tree species selectivity by moose (*Alces alces*) in a forest landscape. *Scandinavian Journal of Forest Research* 22, 407-41.
- Månsson J, Andrén H, Pehrson P, Bergström R (2007c). Moose browsing and forage availability: a scale-dependent relationship? *Canadian Journal of Zoology* 85, 372-380.
- Naturvårdsverket (2015). Strategi för svensk viltförvaltning. <http://www.naturvardsverket.se/upload/miljoarbete-i-samhallet/miljoarbete-i-sverige/regeringsuppdrag/2015/viltstrategi/strategi-viltforvaltning-mal-nv-2015-06-30.pdf>
- Persson I-L Nilsson M B, Pastor J, Eriksson T, Bergström R, Danell K (2009). Depression of belowground respiration rates at simulated high moose population densities in boreal forests. *Ecology* 90(10): 2724-2733.

- Persson I-L, Danell K, Bergström R (2005). Different moose densities and accompanied changes in tree morphology and browse production. *Ecological Applications* 15(4): 1296-1305.
- Royo AA, Collins R, Adams M B, Kirschbaum C, Carson W P (2010). Pervasive interactions between ungulate browsers and disturbance regimes promote temperate forest herbaceous diversity. *Ecology* 91(1): 93-105.
- Sandström C, Wennberg DiGasper S, Öhman K (2013). Conflict resolution through ecosystem-based management: the case of Swedish moose management *International Journal of the Commons*, Vol. 7, No. 2.
- SOU 2009: 54. Uthållig älgförvaltning i samverkan. Statens offentliga utredningar.
- Suominen O, Persson I L, Danell K, Bergström R, Pastor J (2008). Impact of simulated moose densities on abundance and richness of vegetation, herbivorous and predatory arthropods along a productivity gradient. *Ecography* 31(5): 636-645.
- Suzuki M, Miyashita T, Kabaya H, Ochiai K, Asada M, Kikvidze Z (2013). Deer herbivory as an important driver of divergence of ground vegetation communities in temperate forests. *Oikos* 122, 104–110, 2013 doi: 10.1111/j.1600-0706.2012.20431.x
- Svensson JR, Lindegarth M, Jonsson PR, Pavia H (2012). Disturbance–diversity models: what do they really predict and how are they tested? *Proceedings of the Royal Society B*. 279, 2163–2170.
- Söderström B, Svensson B, Vessby K, Glimskär A (2001). Plants, insects and birds in semi-natural pastures in relation to local habitat and landscape factors. *Biodiversity and Conservation* 10, 1839-1863.
- Widemo F (2006). Bristanalys över rödlistade fågelarter knutna till våtmarker i odlingslandskapet. Beslutsunderlag, Jordbruksverket.
- Viltövervakningen. 2017. www.viltdata.se. Svenska Jägareförbundet.
- Ånöstam 2015. Rönn, asp, sälg och ek i skogslandskapet - effekter av skogsbruk och bete i nordöstra Uppland. Fil. kand. arbete, Sveriges lantbruksuniversitet. Elektronisk resurs: https://stud.epsilon.slu.se/8116/1/anostam_f_150625.pdf

